

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 16.

V Ljubljani, 15. avgusta 1880.

Tečaj XX.

Slovnica v „Začetnici“ in „Drugem berilu“.

(Dalje in konec.)

Obpravava razširjenega stavka v obče, katera je kot uvod naslednjim obravnavam, bi se na tem mestu lahko pogrešila brez motilnih nasledkov; pač pa bi bila primerna na konci, potem ko so se že vsi nebitveni deli stavka posamezno razlagali, ker se tukaj več delov razširjenega stavka ob enem razpravlja.

Kar se tiče nalog v obravnavi razširjenega stavka, zdé se mi skoraj malo prelehke nekatere, ker od prejšnjih, pri obravnavi golega stavka navedenih, gledé napredka ne kažejo nobene razlike.

V razpravljanji golega stavka se uwerstujejo naloge v razširjenih in — sestavljenih stavkih, kjer je pritakniti sklonila, samostalnikom izpuščena; enake naloge se ponavljajo pri razlaganji razširjenega stavka itd.

Ko že učenci poznajo najvažnejša besedna plemena in imajo že več ali manj pojma o rabi posameznih razpolov, spored obravnavalne tvarine nij več tako občutljivo kočljiv, kakor od začetka, kjer je še vse neznano. Tukaj se v okrožji posameznih besednih razpolov lahko navajajo zgledi v raznih stavkih-oblikah, a ni treba privzemati kaj neznanega, ali preskočiti kaj važnega. In ravno na tej stopinji je omenjeni slučaj že v polnej veljavi, zato se pa v nadaljno uwerstitev obravnavalne tvarine ne bom spuščal; nasledvajo naj le še nekatere splošne opazke.

Pri vsem tem, da je slovniska tvarina premišljeno sestavljena, da obseza veliko podrobnosti, katere se ozirajo na razne posameznosti, se je vender na nekaj slučajno, ali vedoma premalo gledalo, in to je dvojina, dvojno število.

Dvojno število je pa ravno naj težje, ker se v vsakdanjem govoru le redko sliši; pa še to kar se je rabi, je pogosto napčno in z množino pomešano. Zato bi bilo tem več želeti, da bi bili stavki v vajah, nalogah in zgledih, ne le v ednini in množini, temuč tudi v dvojini priredjeni.

Na vsaki stopinji se slovniške vaje z nova pričenjajo — sè stavkom, kjer se potem njegovi posamezni deli skóz bolje in obširneje razpravljajo.

Tako uredjene jezikove vaje imajo posebno te koristne lastnosti, da se vselej prejšnje ponavlja, dopolnjuje in razširja: dobrega uspeha ne moremo zgrešiti. V tej zadevi bi si vendar jaz derznil terditi, da je tolikšno ponavljanje, kakor se v tej slovnici nahaja v posameznih oddelkih, vendar skoraj malo pretirano. V eni in isti knjigi se posamezni zgledi brez kake premembe po dvakrat navajajo n. pr. „jelen“, „riba“ „mesto“ je popolnoma sklanjano po vseh sklonih in številih po dvakrat 167, 168 in 182 itd. in še drugi podobni slučajji se navajajo. Nasprotno so pa pri drugih oddelkih nekatere reči tako okrajšane, iz celote ven iztergane, da so pomanjkljive in težko umljive, kar sem že više v posameznih slučajjih omenjal.

Vsa obravnava od „razširjenega stavka“ nadalje se more svojemu namenu primernejša imenovati od one, ki se nahaja od začetka do sem. Tu se več prej omenjenih pomanjkljivosti popolnjuje, kar bi bilo sicer že preje obravnavi prav dobro pristajalo (n. pr. obravnava samostalnikovih sklonov posamezno itd.). Prav primerno se vaje in naloge pri upepljevanji in obdelovanji „dopolnil“ izpeljujejo. Kako jasno in določno se obravnava nikavni stavek, kjer se tožilnik rodilniku umikuje. Naloge so ob enem tudi ponavljanji namenjene, ker se jemlje tudi primeru ozir na važne čase. Le škoda, da se mora „dvojina“ pogrešati.

Predlogi se sicer za vse sklone obravnavajo ob enem, vendar toliko razločno, da pri učencih na tej stopinji, če se tvarina jemlje polagoma in posebno, če se sem ter tje še nekatere naloge, posamezne sklone s predlogi zadevajoče privzemó, nikakor brez vidnega uspeha ostati ne more.

Prislovi svojemu namenu popolnoma primerno obravnavani, sklepajo obilno slovniško tvarino na primerno majhnem prostoru: razpravlja se veliko reči; a vsaka za sé većinoma le prav na kratko.

Spisne vaje se pričenjajo s kratkimi povesticami in basnimi, katere se na razne primerne načine spreminjajo po danih vodilih. Te se dadó prav uspešno rabiti ne le, da otroke urijo v rabljenji stavkov za razne misli po prej navedenih zgledih, temuč jim tudi vnemajo veselje do izdelovanja in mišljenja, ker jih naloge vodijo iz par navedenih stavkov izviti daljšo ali krajšo povest ali basen, katera se čisto loči od prejšnje.

Tudi popisi najnavadnejšega domačega orodja in znanih domačih živali so po skušenih načelih prav dobro uredjeni, ter točno in gladko speljani. Kratka pisma zaključujejo slovnico.

Po mojem ne merodajnem mnenji bi morda jezikovemu nauku, na tej stopinji utegnilo primernejše ugajati „menj tvarine, a tisto bolj razširjeno in večstransko obdelovati“ kakor je tu. V obče pa se mora priznati, da je slovniški del s premiselkom in z natančnostjo uredjen, kjer se konec najbolj odlikuje. Pomanjkljivosti in mali pogrški, v moji kritiki omenjeni, so z ozirom na skupno delo le male maroge, katere ne morejo knjigi veljave vzeti.

Gospodu pisatelju moramo prav hvaležni biti za trudapolno delovanje; zbiranje in marljivo uredovanje prav dobro rabljive slovenske šolske knjige.

Svojo kritiko v „Začetnici“ in „Drugem berilu“, katero sem sestavil in tukaj objavil na željo, došlo mi od veljavne strani, sklepam z odkritoserčno željo, da bi moje slovniško pretresovanje, sestavljeno brez lepoticija in brez ovinkov nikoga ne žalilo, temveč, da bi se pomankljivosti, tu ali tam navedene, strokovnjaški pretresovale in po potrebi v prihodnjih natisih objavile.

Pri sv. Jurju na juž. želez. dné 8. julija 1880.

Valentin Jarc.

Kar g. V. J. poudarja, nam se tudi zdi treba omeniti. — Naš namen ni, žaliti koga s kritiko, marveč, stvar (slovniško obravnavo) le bolj objaviti. Prebravši to kritiko, bode se marsikdo izrekel „za“ ali „zoper“. Stvar se bode pretresovala, vsestransko pojasnovala. — Kar se pa osebnosti tiče, je bila to prva knjiga, ki nas je po toliko nerodovitnih letih veselo iznenadila, iz tega namena smo začeli „berilo“ razpravljati in prilično pristavljati svoje opazke.

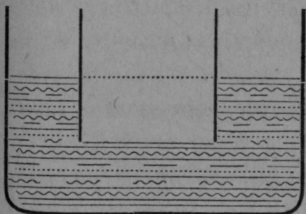
Uredništvo.

Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednjej stopnji (3., 4., 5. šolsko leto) ljudske šole.

(Dalje.)

Občevalne posode.

Posode, katere so tako skupaj staknjene, da tekočina, ako jo vlijemo v jedno izmed njih, v vsako posodo teči more, imenujemo staknjene ali občevalne posode (glej prid. pod.).

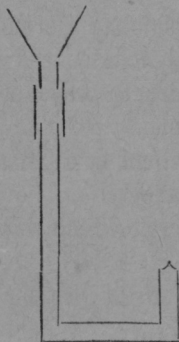
Poskus. Ako vlijemo v občevalne posode vode, stoji ona v vseh jednako visoko. Isto opazujemo, ako vlijemo v take posode vinski cvet, mleko i. t. d.

Zakon. V občevalnih posodah stoji tekočina v vsakej jednako visoko.

Uporaba. Vodovódi, škropilnica, čajnik i. t. d. so občevalne posode.

Vodometi.

Vodomete nam osvetljuje taka-le naprava. Kakih 80 cm. dolga in 1 cm. široka cev je dvakrat tako zakrivljena, da ima dve vertikalni rami, izmed katerih je jedna 60 cm., druga pa 2 cm. dolga; na vodoravni del cevi pride kakih 15 cm. dolgosti. Krajša rama ima na konci malo luknjico, na daljši je pa nataktnjen lijak s pomočjo cevi iz kavčuka.

Poskus. Napolni to napravo z vodo in odmaši potem krajšo ramo; voda brizga kviško.

Razlaganje. Ko bi bila druga rama ravno tako visoka kakor prva, bi voda v obeh jednako visoko stala; ker je pa krajša, se skuša voda vse jedno v njej jednako visoko vzdigniti kakor v prvi rami. Vender ne brizga tako visoko, ker padajo na njo kaplje nazaj in iz drugih vzrokov.

Tak vodomet vidimo v Ljubljani. Zadej za gradom pod Tivoli se nabira voda v jerinu (bajerju), iz katerega je napeljana po cevéh doli v vrt pred gradom do vodometu. Blizo Potsdama nabirajo vodo v jerinu vrh neke gore, kamor jo vzdigavajo s parnim strojem iz reke Havel. Iz jerina jo prevajajo po železnih cevéh pod zemljo do vodometu, kjer brizga 36 m. visoko.

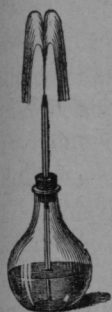
Zemeljski skladi so zeló razprostrti in večkrat v veliko kotlino zariti. Ako so ti iz ilovice, glin ali celega skalovja, držé vodo, da ne more dalje v zemljo. Nad tako vododržno plastjo ni le rahla zemlja, ampak je še kakova druga vododržna plast, tako da obe narejate globoko zakrivljeno posodo, v kateri se voda nabira in k večemu na konci vododržnih plasti polagoma odtaka. Če se prverta gornja vododržna plast, primerna je luknja rami občevalnih posod, iz katere se voda navadno visoko vzdiguje. Take vodnjake imenujejo artoiske (beri artoaske) studence, ker so jih v severni Francoski pokrajini Artoisi (beri Artoazi) najprej (leta 1126) napravljali.

Ta tvarina je sicer lahko umljiva in torej pripravna za srednjo stopnjo, vender zadostujemo smislu šolskega zakona in sploh zmožnosti učencev bolje, ako jo prepustimo višje stopnji.

Heronova buča, steklenica za izbrizganje, natéga.

Mala zamašena steklenica je na pol napolnjena z vodo; skoz zamašek je utaknjena lesena ali steklena cev skorej do dna in zamašek ne sme nikjer prepuščati zrakú. Tako napravo imenujemo Heronovo bučo. (Heronball.)

Poskus 1. Ako skoz cev v steklenico z ustmi močno pihamo, brizga voda precej silno iz posode (glej prid. pod.).

Razlaganje. Ko pihamo v steklenico, zgoščujemo v njej zrak, ki se hoče raztegovati, ter tlači na vodo, katero žene skoz cev iz steklenice. To razteganje zraka imenujemo njegovo razpenjavost.

Steklenica za izbrizganje je podobna Heronovi buči, samo da je cev, ki gre blizu dna, zunaj napošev zakrivljena; zraven te cevi v zamašku je pa še druga pravokotno zakrivljena, ki pa ne seže do vode v steklenici.

Poskus 2. Ako pri pravokotno zakrivljeni cevi pihamo v steklenico, brizga voda pri drugi ven. (Zakaj?)

Poskus 3. Napolnimo steklenico z vodo in jo prekucnimo v posodo z vodo. Vsa voda ostane v steklenici.

Razlaganje. Zrak tlači na vodo v posodi in jo pritiska v steklenico.

Natega je cevi podobna posoda (glej prid. pod.), ki je zgorej in spodej nekoliko ožja in na obeh koncih odprta.

Poskus 4. Ako natego potopimo v vodo, napolni se z njo, in ako zdaj zgornjo luknjo s prstom začepimo, zamoremo natego prizdigniti kvišku, tako da ne teče iz nje voda. Če pa zgornjo luknjo odmašimo, teče voda iz nje ven.

Razlaganje. Zrak stoji več milj visoko nad zemeljskim površjem; njegove zgornje plasti pritiskajo na spodnje, ter v teń zgoščujejo zrak. Vsled razpenjavosti se pa skuša zrak raztegati in pritiska na telesa od vséh strani. Tako pritiska tudi od spodej na vodo v nategi in je ne izpusti iz nje. Ako pa natego od zgorej odmašimo, pritiska zrak tudi od zgorej na vodo in sicer ravno tako močno kakor od spodej, in voda pade iz cevi, ker je težka.

Natega imajo včasih podobo precej dolge cevi, katera ima na zgornjem konci okrogljivo bučo s kratko cevjo. Pri porabi utikajo dolnji konec te naprave v tekočino in izsesavajo zrak iz nje; vnanji zrak potem pritiska tekočino v bučo in jo napolni ž njo. Táko natego imenujejo *nasés* (Saugheber).

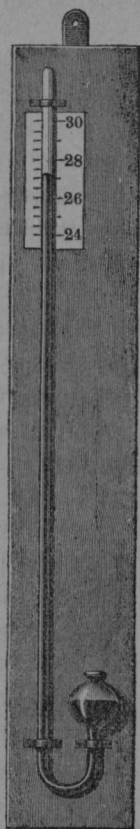
Ako kupico zvrhoma napolnimo z vodo, s papirčkom pokrijemo in potem prekucnemo, ne teče voda iz nje. (Zakaj?)

Tako bi poučevali na višji stopnji o tej tvarini. Za srednje je pa skorej ne moremo priprostejo narediti; k večemu, ako bi samo naprave popisovali in prikazni s poskusi poočitovali, ne da bi jih potem razlagali, kar bi pa ne svetovali. Ministerski ukaz 20. avgusta 1870 pa zahteva „zračni tlak“ (barometer, pumpe). Naš načrt se torej razloči od tega

ukaza, in smemo reči na bolje. Ako namreč hočemo zračni tlak dobro osvetliti, moramo poprej govoriti o razpenjavosti zrakú, katero osvetlimo s Heronovo bučo in tudi sè steklenico za izbrizganje, kakor to stori dr. Crüger. Potem moremo z dobrim vspehom govoriti o zračnem tlaku, barometru i. t. d. Da pa podamo čestitim bralcem v tem spisu tudi vse to izvršeno, kar ministerski ukaz za srednjo stopnjo zahteva, hočemo še govoriti o barometru in o pumpah. Tudi te tvarine ne moremo na teh stopnjah različno razpravljati; zato bi nam pa bilo skorej ljubše, ako bi jo sploh višje stopnji prepustili.

Barometer (tlakomér)

ni družega kakor steklena cev nekoliko milimetrov široka in okoli 90 cm. dolga, katera je navadno na dolnjem konci zakrivljena in razširjena v posodo, ki je podobna hruški (glej prid. pod.), na gornjem konci je pa zavarjena. Cev napolnijo z živim srebrom tako, da nad tem v njej ni čisto nič zraka, ko je prekucnejo v lego, katero nam kaže podoba. *) Živo srebro se v cevi zniža do neke posebne točke, ki leži okoli 28 palcev ali 76 cm. visoko nad površjem živega srebra v posodi. To daljavo imenujemo tlakoméno visino. (Zakaj stoji živo srebro v cevi više kakor v posodi?) Cev je pritrjena na leseni dilici in posoda je zaprta v omarici, da je zavarovana pred poškodovanjem. Na deski sami je pa merilo, katero meri tlakomerno višino.

Opazevanje. Opazuj tlakomerno višino v šoli, kedar je lepo in kedar je slabo vreme in zapiši si vselej to višino. Videl boš, da se zračni tlak spreminja; o vlažnem vremenu je manjši in o lepem in suhem večji.

Barometer rabijo, da merijo ž njim zračni tlak, določujejo vreme i. t. d.

Pri nas prinašajo severovzhodnjaki navadno lepo vreme; ti prinašajo suh in hladen ter zgoščen in težek zrak, ker prihajajo iz mrzlih krajev, zato se vzdigava barometer. Jugozahodnjaki vlečejo čez tople dežele in velika morja in prinašajo slabo vreme; zrak je moker in lahek, zato barometer pada. Iz vzdigavanja in padanja barometra moremo torej sklepati na dobro in slabo vreme; zato nahajamo na merilu navadnega barometra mnogokrat napisano „lepo, spremenljivo, dež itd.“. Ker pa še druge okolščine vreme določujejo, tudi včasih dežuje, akoravno barometer visoko kaže.

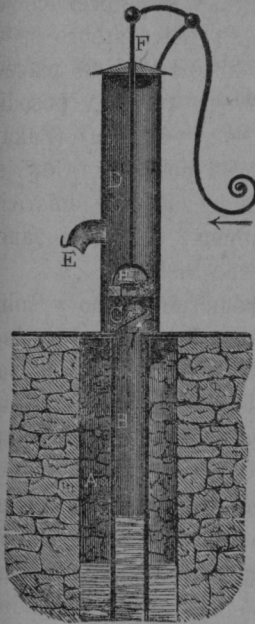
*) Nagni previdno barometer v vodoravno lego; živo srebro gre do konca cevi, iz česar sledi, da nad njim nij zraka.

V a j e.

1 kub. cm. živega srebra tehta 13·6 gramov. — Koliko tehta 76 kub. cm. živega srebra? — Kolik je tlak zrakú na 1 □ cm.? — Kolik je tlak zrakú na 1 m. dolgo in 7 dm. široko mizo? — Kolik je tlak zrakú na odrašenega človeka, ako je njegovo površje 1·2 □ m.? — Koliko dolga bi morala biti cev barometra, ko bi jo napolnili z vodo namesto z živim srebrom?

P u m p e.

Ako hočemo nasés napolniti z vodo, moramo zrak iz njega z ustmi sesati. To se pa more še drugače zgoditi, kakor n. pr. pri brizglji. Brizglja je cev zamašena z gibljivim batom; ako jo utaknemo v vodo in bat potegnemo kvišku, pritiska zrak vodo za njim v brizgljo. Gibljivi bat namestuje sesanje z ustmi.

Sesalni smrk ali pumpa sesaljka (glej prid. pod.) obstoji iz cevi *D*, katero imenujemo škornjico; ta cev ima na strani cev za iztok *E* in v njo molí sesalna cev *B*, katero od zgoraj zapira zaklopnica *C*. V škornjici se giba gori in doli na drogu *F* prevertan bat z zaklopnico *H*. Vsa ta naprava stoji v vodnjaku *A*.

Poskus. Ako gibljemo bat gori in doli, se voda pri cevi za iztok iztaka.

Razlaganje. Če gre bat navzgor, se zrak pod njim razredči; zavolj tega se zaklopnica *H* zaprè, vnanji zrak pa pritiska vodo po sesalni cevi prizdignivši zaklopnico *C* v škornjico. Ko gre bat navzdol, pritiska na vodo v škornjici in zaprè zaklopnico *C*, a voda, ki je nad njo, prizdigne zaklopnico *H* in stopi skoz bat v gornji del škornjice. To se ponavlja vsakikrat, kedar gre bat gori in doli, in voda stopa kvišku, dokler ne doseže cevi za iztok, kjer se iztaka.

Kako visoko moremo s tako pumpo vodo dvigavati? — Ako je treba vodo iz velikih globočin ali v ravno tolike višočine vzdigovati, rabijo za to tlačilni smrk (pumpo tiskaljko). Ta se od sesaljke razločuje le v tem, da njen bat nij prvertan, zato je pa zaklopnica v postranskej, v vzvodnej cevi, katero moremo napeljati kakorkoli visoko. Bat tlači vodo v vzvodno cev in v njej kvišku. Ako je tlak dovolj silen, moremo vodo poljubno visoko vzvajati. (Konec prih.)

Matija Čop.

Vzlasti iz teh treh del se vidi Čopova velika pomemba v našem slovstvu. Abecedna Vojska bila je takrat zanimiva; sedanji rod ne bi je mogel vnovič prebaviti. Književna Povestnica pak nam koristi še vedno. Iz nje so zajemali in zajemajo vsi mlajši učitelji in pisatelji, tudi neslovanski. Mnogim je služila vže v rokopisu, kateri je sedaj s knjižnico dr. E. Costovo na Ruskem, kar nam Slovencem ni na kvar. Rokopisi, ki se pomnožujejo v tiskarstvu in razširjujejo po svetu, niso v naši dobi nikake cene, in Matica na pr. nima naloga, da bi nakupovala si knjig ali starih spisov. I bratom Hrovatom je po Čopovem spisku slovensko književnost dokaj dobro načertal S. Ljubić v „Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske na podučavanje mladeži“ v Rieci knj. II. str. 538 — 585 l. 1869. —

Povédal sem prej, da Čopovi učeni spisi dobro služijo sploh in da je občna njegova slava; zakaj sem vendar lotil se ga spet jaz? — Nekaj zato, da se vzpored pokažejo čestitke Prešernove in da mladi svet slovénski vidi, kako je Prešernovo prijateljstvo do Čopa raslo še celó po smerti kot večerna senca; nekaj pa zato, da k njegovi bibliografiji o pisalcih dam nektere popravke in dostavke. — Koj o smerti Čopovi je Prešern obupovaje vzdihoval:

Wir sah'n die Saat so herrlich sich gestalten,
Der wahre Ernte Tag, er wird nicht kommen!

Ali kasneje je v peti svoji čestitki ves potolažen popeval:

Seme, ki ti zasejal si ga, že gre v klasje veselo,
Nam in za nami dokaj vnukam obeta sadu.

I to je istina, Slovencem na čast in hvalo. — O drugem spisku „**Slowenisches Schrifthum**“, kateri je vprav Čopov, le čita se v „**Jeriček-Safařík's Geschichte der Südslaw. Lit.**“ l. 1864 — naj priobčim o pisalcih po omenjeni knjigi nektere stvari; morebiti se kateremu vstreže. — O znamenitem XVI. stoletji in o vzajemnosti njegovi s poprejšnjimi in naslednjimi veki v našem slovenskem slovstvu hočem, ako Bog dade, poznej kterikrat spregovoriti. — Za zdaj nate to-le:

Mihael Mikec str. 18 umrl 24. avg. 1620 v Ljubljani.

Matija Kastelec (Castellez) str. 19 rodil se 24. jan. 1620, u. 26. aprila 1688.

J. B. Valvazor str. 20 r. 28. maj. 1641 (ne 1639).

Janez Kerstnik od sv. Križa str. 20 u. 1714.

France Mihael (ne J. L.) Paglovic str. 21 r. 1679, u. 1759.

Fr. Sav. Gorjup str. 24 u. 2. dec. 1781.

O. Gutsmann str. 24 r. v Grabšteni (Graffenstein) na Koroškem 4. avg. 1727,
u. v Celovcu 1790.

J. Hasl (Hasel) str. 25 r. 14. nov. 1733, u. 2. avg. 1804.

B. Kumerdej str. 26 r. v Bledu (Gradu) 27. jan. 1738 (ne 1744), u. 1805.

- Ant. Linhart (A. Tomaž Leenhardt, Linhard) str. 28 r. v Radolici 11. dec. 1756.
 J. Zelenko (Sellenko) str. 34 t. j. Mihael Zagajšek, r. za Gajem v Ponkvi
 1739, u. 9. maja 1827.
 J. Goličnik str. 34 r. v Mozirji 31. jan. 1737, u. 9. marc. 1807.
 J. Škrinjar str. 35 u. 17. apr. 1825 v Gorjah.
 A. Traun (Traven) str. 35 u. 18. maja 1807.
 J. Rihar ali Riher (ne Richter) str. 35 u. 1807.
 M. Šroj str. 35 u. pri sv. Duhu (Grossdorn) 1821.
 Jernej Kopitar str. 36 r. v Repnjah 21. avg. (ne 23.) 1780, u. 11. avg.
 1844 na Dunaju.
 Jan. Nep. Primic str. 37 r. v Zalogu pri Šmariji 23. apr. 1785, u. ondi
 3. febr. 1823 (ne 1790 — 1818).
 J. L. Šmigoc str. 37 r. v Halozah 1786, u. 14. avg. 1829.
 M. Ravnikar str. 37 u. v Terstu 20. nov. 1845.
 P. Skerbinc str. 39 r. 1. okt. 1780, u. 29. jan. 1824.
 U. Jarnik str. 39 r. 11. maj. 1784, u. 11. jun. 1844.
 P. Dainko str. 39 r. 23. apr. 1787, u. 22. febr. 1873.
 L. Volkmar (Volkmayr) str. 40 r. 13. okt. 1741, u. 4. febr. 1816.
 J. Vesel Koseski str. 40 r. 12. sept. 1798 v spodnjih Kosezih Moravških.
 J. Zalokar str. 40 r. 26. jun. 1792, u. 7. sept. 1872.
 V. Stanig (Stanič) str. 40 r. 12. febr. 1774, u. 29. apr. 1847.
 Fr. S. Metelko str. 40 r. 14. jul. 1789, u. 27. dec. 1860.
 Frid. Baraga str. 41 r. 29. jun. 1797, u. 19. jan. 1868.
 Luk. Dolinar str. 41 u. 24. avg. 1863.
 B. Potočnik str. 42 u. 20. jun. 1872.
 G. Švab str. 42 u. 6. jan. 1866.
 A. Albrecht str. 42 u. 20. nov. 1848.
 Fr. Veriti str. 42 u. 16. jul. 1849.
 K. Kvas str. 43 r. 29. nov. 1790, u. dec. 1867.
 J. Cigler (Ziegler) str. 43 u. 11. apr. 1869.
 J. Traven str. 43 u. 19. sept. 1847.
 Mih. Kastelic str. 43 u. 22. okt. 1868.
 J. Grabner str. 44 r. 4. apr. 1806, u. 21. jul. 1862.
 Ign. Holzapfel str. 44 u. 21. jan. 1868.
 J. Kosmač str. 44 u. 1. okt. 1872.
 Jern. Levičnik str. 44 r. 18. avg. 1808.
 Fr. Prešern str. 44 u. 8. febr. 1849.
 Jak. Zupan str. 45 u. 6. febr. 1852.
 Fr. Pirc str. 45 u. 22. jan. 1880.
 U. Jerin str. 45 r. 1785, u. 1849.
 Fr. Jelovšek str. 45 r. 8. febr. 1793, u. 1868.
 Jož. Burger str. 45 r. 31. marc. 1800, u. 24. jun. 1870.
 J. Matiašič str. 45 r. 22. apr. 1808.
 A. J. Murko str. 45 r. 8. jun. 1809, u. 31. dec. 1871.
 A. Smole str. 45 r. 18. nov. 1800, u. 30. nov. 1840.
 A. Slomšek str. 46 r. 26. nov. 1800, u. 24. sept. 1862.
 A. Šerf str. 46 r. 17. maj. 1798. —

O spisovatelju **M. Čopu** samem je bil še Šafařik vstavil čas in naćin njegove smerti. — K temu naj le omėnim, da letos — v god moje sreberne sv. maše — izmed domoljubov — v spisu l. 1831 doveršenem imenovanih — živijo samo še štirje, in ti so: Janez Vesel Koseski v Terstu, Jernej Levićnik v sv. Mohoru na Koroškem, Juri Matiašić v Mariboru in Anton Šerf v Svetinjah na Štajarskem. — S temi prećastitimi mořaki in z vsemi drugimi slovenskimi rodoljubi milemu Čopu tudi mi mlajši, ki vživamo njegove ljubezni predrage darove, prav radi ćestitamo s Prešernom:

Naj se ućenost in ime, ćast tvoja, rojak! ne pozabi,
Dokler tebi drago v Krajni slovenstvo živi! —

*

* *

Dopisi in novice.

Ućiteljska skupščina Postonjskega okraja dnė 7. julija t. l. (Konec). Sledila je prihodnja toćka dnevnega reda, o katerej je sporoćaval g. Zaman: »Kako postopati, da vdobė otroci prijetno in razloćno pisavo?« Oblike naj nareja ućitelj — zlasti zaćetkoma — prav velike, vsigdar razloćne, strogo naj pazi na pravo sejo pri pisavi ter naj otroke kolikor toliko napeljuje do snažnosti, v oćigled ćesar mu je gotovo dovoljeno biti malo pedantom. Dinter pravi: »Kakor deklica z pisalnimi zvezki in knjigami ravna, — tako bode delala tudi z lonci in skledami.« — Tisto »stokratno« prepisovanje sigurno ne pospešuje razvoj pisave; zelo škodljive so našim zaćetnikom i naše stenske tablice, katerih bi se pać že kdo lahko usmilil... Ućitelj mora pa tudi paziti, da s am zmirom in vse, kar piše, lepo piše, kajti ćesar sam nima, tudi ućencem dati ne more. G. referent je bil pohvaljen za svoje delo. Debate o tem predmetu vdeležila sta se g. g. Lavrenćić in Gradišnik.

Nadalje je prav izvrstno pokazal g. M. Hiti, kako je ućitelju postopati pri risanji po Grandauerjevih predlogah na raznih stopinjah. G. referent je žel za svoj elaborat res zasluženno hvalo in želeti bi bilo, da bi ga v katerem šolskem listu objavil. Radi preobširnosti te razprave se tů ne moremo spuščati v pretresovanje nje podrobnosti.

Debate o tem predmetu ni bilo nobene. — Zdajci prećita gspdć. pl. Renzenberg svoj referat: »Ali se more v pism. raćunanji uspešno podućeovati, ako se raćunanje na pamet zanemarja? In zakaj ne?«, — ki je bil sestavljen v gladkej nemščini... Sicer pa se je razprava dopala p. n. slušateljem in gspdć. sporoćevalka bila je odlikovana z mnogimi »dobro-klici«. — Potem pa je sporoćaval g. A. Legat »o vpeljavi novega abecednika v šole tuk. okraja«. Referent se ćisto zlaga sė splošno uravnavo te zaćetnice ter jo smatra kot zeló umno po pedagogićkih naćelih sestavljeno itd. A ker je na Notranjskem beda in revščina obća, ker si otroci le te Źko preskrbė novih knjig, ker smo komaj Mikl. »zaćetnico« vpeljali itd. — zato bi pać ne bilo umestno, da bi se vže s prihodnjim letom nov abecednik v tukajšne šole vpeljal, sploh naj bi se to dotlé ne zgodilo, dokler ne dobimo novega ali vsaj popravljenega pervega berila — kajti — pravi referent — ako bi se R. in Ź. abecednik vže poćetkoma prihodnjega šl. leta uvedel v naše

lj. šole, vprašanje se mi uriva: Kje imamo pa potem berilno tvarino za drugoletnike? In ali bomo morali zopet stara »perva berila« upotrebjevati? Temu je skupščina tudi pritrčila ter se proti uvednje novega abecednika iz teh razlogov skoraj enoglasno izrekla. Omeniti nam je, da se je cena novega abecednika med tukajšnjim učiteljstvom splošno vpoznala ter da je vsak se le pohvalno v tem delu izjavil; da se pa pri nas še vpeljal ne bode, o tem naj se torej nikakor ne išče kak strankarsk antagonizem. Pismena izdelovanja o metodični obravnavi »števnika v ljudski šoli« izročé se g. c. k. okrajnemu nadzorniku. Na to sporočevala sta g. g. načelnika okrajnima uč. knjižnicama, Kavčič in Perné, o nju stanju. Postonjska knjižnica imela je dohodkov gl. 142 01. izdatkov gl. 49 21, torej gl. 92 80 ostanka; a knjižnica Vipavska prejela je gl. 62 32, izdala gl. 51.72 — torej ima ostalnine gl. 10.60. — V knjižnični komisiji volili so se stari gospodje članovi. V »stalni« odbor pa so se volili po predlogu g. Gradišnika taki gospodje, ki se bodo v istini njega sej tudi brez posebnih stroškov vdeležiti zamogli, torej učitelji kolikor toliko iz bližine Postonjske in sicer naslednji g. g.: M. Zarnik, Kavčič, Požar in Arko. — Ko se g. predstojnik še zahvali g. g. sporočevalcem za njihov trud, a g. c. kr. glavarju za veliko njegovo prijaznost, da je vstrajal bivati med nami do konca zborovanja — zatvoril je skupčino z trikratnim »slava - klicem« na Njega veličanstvo cesarja Fran Josipa I., kar je našlo krepki odmev v učiteljih, ki so potem vsi skupaj zapeli veličastno našo avstrijsko himno. Referati so bili — razven istega gspdc. sporočevalke — vsi izdelani v izbornu lepej slovenščini.

Konferenca bila je končana okolo 2. ure popoldne in g. glavar je takoj blagovolil izplačati posameznim potnino. Preserčna hvala mu za to!

Po končanem delu — pa smo se okrepcali in sicer v gostilni g. Vičiča. Tu je bil skupen obéd. Sploh je zavladalo prav prijateljsko sodruštvo, nič ni kalilo obče dobre volje. Spretni pevci pa so izbornu peli, slišali smo tako milo ubrane in pravilno izražene glasove, da pač smelo terdimo, da se našega okraja pevci brez strahú poskusijo s pevci-sotovariši drugih na petju slovečih okrajev. Pozdravilo se je tudi pri konferenci v Logatcu zbrane sodruge — telegrafično, na kar nam je kmalu došel odgovor sledeče: Serčni odzrav sotovarišem na polji národnem! Živeli! — G. Rant je razdelil učiteljem $2\frac{3}{4}$ litra češnjevih koščic za setev v šolske verte. Seme koščicastega sadja se mora precej svežo v zemljo spraviti, katero naj se pred setvijo v vodi namoči, potem pa v suhem pepelu povalja, na kar se vseje v grabničke po $2\frac{1}{2}$ do 3 centimetre globoke. V pepel pomešati je za to dobro seme sadnega drevja, da, kadar spomladi kaliti prične, mu črvi na korenikah toliko škode ne delajo, ker pepel jim je zoper in jih odganja.

Še le proti mraku smo se razšli — na vse strani prostranega nam okraja.

Okrajna učit. skupščina za Kamniški okraj. Dné 7. m. m. ob 8. uri smo se zbrali učitelji Kamniškega okraja v šolskem poslopji v Mengšu.

Pervo pozdravi navzoče g. okraj. šolski nadzornik z dobro došli, ter pravi, da mora poročati, da se je v preteklem šolskem letu pri odgoji in uku precej zboljšalo. Za svojega namestnika imenuje g. Fr. Cerarja, učitelja iz Blagovice. Za perovodji se izvolita g. g. Golmajer in Kos.

Zdaj se pristopi k 1. točki dnevnega reda: Poročilo o ukazih in naredbah.

G. c. k. okraj. šol. nadzornik naznani vse ukaze tekočega leta. Posebno razloži, kako da naj se prašalna pöla zverši. Dalje omeni ukaz ministra za uk in bogočastje, kateri velevala, da se ima tu verouk v poštev jemati, ako pristopi učencec v višji razred. Ukaz ministra zastran anatomicnih tabel, kateri pravi, da

se omenjene table ne smejo drugače rabiti, ter na stene razpostavljáti, nego kadar jih je pri uku potreba.

2. točka. G. nadzornik naznani opazke o nadzorovanji v tekočem šolskem letu. Kar snažnost tiče pravi, je še precej za popraviti. Šolske sobe naj se pridno prezračujejo, da ne bo slabega zraka v njih. Zastran učil pravi, da se mora na to delati, da bo šola imela vsa potrebna učila. Vsa učila imajo le šola v Blagovici in kameniški šoli. Priporoča tudi, da naj se nabirajo prirodnine, kameni, rude in lesovi, kar nekatere šole še imajo. Uradnih spisov ni najdel v dveh šolah v okraji. Tudi pravi, da naj se mu vsi uradni spisi, kadar nadzoruje, predložé, brez da bi jih zahteval. Kar šolsko matriko tiče pravi, da se tujci ne vpisujejo, tudi naj bo pri vsaki matriki zadaj pri splošnjem pregledu listek za nadzornika.

Inventar naj se tako vredí, da pridejo: v I. oddelku šolska orodja, v II. učila, v III. postave in ukazi, v IV. šolska bukvarnica, v V. uradni spisi. Za knjižnico za mladino naj bode poseben zapisnik. Tednik naj se natančno in vestno piše. Kar se tiče kazalnega poduka, ni treba posebnega predalca, naj se pa tam zapiše, kjer je predal za realije. Da bode učitelj lahko vestno razredoval (klasificiral), naj ima ročni zapisnik. Zapisnik o bukvah za revne naj se rubricira zarad ložjega pregleda. Tudi naj ima vsaka knjiga šolski pečat. Dalje naj se naznani, katerih bukev se naj več rabi. Učni načerti naj se do zadnjega avgusta pošljejo. Kjer se stari ne bodo spremenili, naj se to naznani, kjer se bodo pa spremenili, se morata po dva načerta c. kr. okr. šol. svetu poslati. Učitelj naj se posebno na uk pripravi, če ne več, naj saj toliko poprej premisli, preden gre v šolo, kaj bode danes učil in kako bode učil. Nauk naj se o pravem času začénja in končava. Prašanje naj se pravilno postavi in zmiraj naj se prej praša, preden se imenuje tisti, ki ima odgovoriti. Da bi učenci pri uprašanih umes govorili, ne sme se trpeti. Učenci naj odgovarjajo v celih stavkih ter kolikor je mogoče brez pomoči družih. Odgovori v zboru (koru) naj se rabijo le v nižem razredu. Šolska disciplina je sploh ugodna. Učitelj naj začetka šolskega leta napravi šolske postave za učence, ter naj jih v okviru na steno obesi, ter večkrat učencem prebere, da se bodo vedeli po njih ravnati.

Pri kazalnem poduku naj se imenovanje reči že tudi v stavke vpleta.

Pri branji naj posebno pazi na pravilno naglašanje, razlaganje in pomen besedi, kakor tudi na naravno razdelitev stavkov. Priporoča tudi etično in estetično izobraževanje. Pesni naj se na pamet učé, če niso pretežke. Najmanjši uspehi so pri poduku jezikovem. Za spise naj se napravijo posebni zvezki, ter naj se vsak teden nekoliko nalog notri piše. Naloge naj se dobro pregledajo in popravijo. Popravo naj učenci zopet prepisejo. Ako se ne pregleda in popravlja, nimajo naloge dosti koristi. Pri številjenji naj se take naloge dajejo, ki bistrijo um in so praktične, ter kraju primerne. Samo s številkami brez imen naj se ne računí.

Za realije naj se berila tako razdelé, da so času primerna, pa ne, da bi se berilne vaje kar po versti jemale.

Pri pisanji naj se izgledno predpiše in popravlja. Predpisi naj bodo mi-kavni, ne pa samo kaki izreki, ki jih učenci ne razumó. Tudi naj se ne prijenja pri vsaki čerki. — Pokornijevi zvezki se ne smejo rabiti!

Pri risanju naj se vsaka čerta razloži in popiše; tudi naj se ozira na krajevne razmere. Pike (stigme) naj se kakor hitro mogoče opusté. Rabijo naj se le v nižjih razredih. Priporoča tudi Eichlerjeve zvezke za predrisanje, ter pravi, da so rabljive za vse razmere. Kjer ni prostora za telovadbo, naj se

v šolski sobi izvršé take vaje, ktere se lahko izpeljejo. Pokliče naj se po 5 ali 6 učencev, ter naj se s tistimi telovadi, potem zopet drugih toliko in tako se lahko različne vaje izpeljejo.

Pri petji naj se posebno ozira na glasne vaje, lepšanje glasú i. t. d. Poje naj se posamezno, potem po dva, trije in več skupaj, nazadnje pa vsa šola.

Pri ročnih delih naj se gleda, da bodo učenke imele priprave za delo; kjer je ne morejo kupiti, jo mora srenja pripraviti. Proti koncu še priporoča, da naj se vsaka reč pridno ponavlja, ter tudi pristavi, kar je pri začetku omenil, da naj nikar ne mislimo, da je to graja, kar je povedal, ampak veliko več prijateljsko opominovanje.

G. Koželj Jakob praša, kaj je storiti z otroci, ki gredó v službo drugam, čez nekoliko časa pa zopet nazaj pridejo, ter da le zarad tega drugam služiti gredó, da bi iz šole izostali. G. nadzornik pravi, da naj se taki otroci, če to res nalašč storé, naznanijo dotični oblasti.

I.

»Ali je odgoja ali poduk potrebnejši«. Srečkalo se je, kdo ima to obravnati, zadelo je to gospodičino Rozman, ktera je bila teh misel, da se morata poduk in odgoja združevati povsod.

Potem se oglasi g. J. Koželj, kteri je na dolgo in široko razlagal, ter nazadnje prišel od tega, da se morata združevati. Vendar pa pravi, da če se uk prav ne obrača, je ves trud zastoj. Ponavljal je besede: Die Erziehung ist die richtige Anwendung des Gelernten.

G. Ravnikar pravi: naj se bolj povdarja, kaj je potrebnejše, odgoja ali uk, kar je naloga te točke. On pravi: perve tedne naj se le bolj odgojuje, kot podučuje, v višjih razredih pa bolj podučuje, vendar se tudi odgoja ne sme v nemar puščati. Vendar je bolj za odgojo. G. Koželj mu odgovarja, ter zagovarja svojo prejšnjo terditev. G. Potrato pravi, da g. Koželj ni odgovoril na današnje vprašanje. G. Letnar pravi: da g. Koželj ni pri reči ostal, da je sploh le izrejo obdeloval. Mi imamo le določiti, ktero je potrebnejše? G. predsednik pravi, da je g. Koželj pri reči ostal, pa da je oboje povdarjal. G. Pfeifer pravi, da po nižjih razredih dobra izreja veliko premore, ter pravi naj bo poduk na vsaki stopnji odgojilen (to je, da! Ur.), gleda naj se bolj na odgojo, kot na poduk. G. Kos tudi terdi, da g. Koželj ni razumel svoje naloge, ter misli, naj se odgoja po stopinjah ravna. Pervo leto naj se bolj odgojuje kot podučuje, drugo leto oboje, 4. in 5. pa bolj podučuje, zadnjo šolsko leto naj se pa odgoja še zraven poduka posebej podučuje. G. Ravnikar prosi, da bi g. g. preveč ne ponavljali, ker je že on to omenil. G. Koželj pravi, da uk ima prednost pred odgojo, ker se mora pred povedati, kako da je kaj storiti. G. predsednik pravi, da ga razume; poduk in odgoja morata zedinjena biti, vendar gre uk pred odgojo.

Na konci obravnave se je sklenilo, da naj se na nižjih stopinjah bolj odgojuje, potem odgojuje in podučuje, v višjih razredih bolj podučuje, pa se vendar ne sme odgoja zanemarjati, zadnjo leto pa naj se zopet bolj odgojuje.

II.

Potem poroča g. Letnar o življenji in delovanji Pestalozzija in Diesterwega prav obširno in podučljivo. G. predsednik predlaga, da se mu za velik trud zahvala izreče, kar tudi vsi nazoči storé. — Debate v tej reči ni bilo.

III.

G. Trost razpravlja, kako naj se zemljevidi rabijo. Razklada prav mikavno, kako naj se z risanjem zemljevidov prične. Najprej naj se šolska soba pred-

stavlja, potlej šolsko poslopje, dalje vsa naj bližnja poslopja, potem še le oddaljena poslopja v tistem okraji. Ko so učenci tako že narisali ves šolski okraj, naj se pristopi k bližnjemu okraju. Se ve, da se to le s takimi čertami zaznamova, ki jih učenci že znajo risati. Potem naj se tudi učenci večkrat na prosto peljejo, ter naj se jim vse natanko razkaže, kajti to je bolje kot vse risanje zemljevidov. Potlej naj se pa učencem to, kar so zunaj videli, na šolsko tablo narisa. Potem, ko se je že vse to na drobno razložilo, se še le pristopi k tiskanim zemljevidom. Posebno važno je risanje zemljevidov. Učenci naj dobé v roke tako imenovane prazne zemljevide, ter naj sami potlej kraje notri napravijo, če pa teh nij, naj se pa na šolsko tablo naredi obris ali rišejo meje kakega kraja in dalje naj se še le drugi kraji napravijo. G. Koželj pravi, da je poročevalec dobro poročal, pa ni rekel, kako naj se rabi že obstoječi zemljevid, ki ga imamo že na steni, kar je naloga današnjega dné, ne pa kako naj se risajo zemljevidi. Tudi pravi, da ni treba, da bi se moral zemljevid na tla položiti, da bi se lože zaznamovala prava stran, da se lahko zemljevid tako oberne, da ga ni treba na tla položiti. G. predsednik pravi, da je on g. poročevalca opomnil, da naj tudi o risanju zemljevidov govori. G. Trost pa pravi, da se otrokom najlože razloži zemljevid, če se jim pokaže, kako se zemljevidi risajo, kakor je on poročal.

IV.

Zdaj pride na versto poročilo bukvarničnega odseka, ter nasvet novih knjig. Račune sta pregledala Čencič in Mesner.

Voljeni so bili v bukvarnični odsek enoglasno vsi stari, v stalni odsek pa Čencič, Golmajer, Javoršek, Letnar, Mesner. Posameznih nasvetov ni bilo.

Gospod predsednik se zahvali vsem poročevalcem, isto tako tudi tem, ki so se obravnave vdeleževali, ter sklene zbor s trikratnim klicem na svitlega cesarja.

Iz novomeškega okraja. Učitelji novomeškega okraja so imeli svojo letno konferenco 21. julija t. l.

Ker je imel prejšni večer priti prevzvišeni gospod c. k. deželni predsednik A. Winkler na svojem potovanji po Dolenjskem tudi v Novomestó, zbrali so se učitelji večinoma vže ta večer, da pozdravijo prevzvišenega gospoda o prihodu. C. k. okrajni nadzornik gospod profesor A. Derganc jih je predstavil ter izročil predsedniku adresu, ktero so mu učitelji poklonili. Preprijazno se je prevzvišeni gospod razgovarjal z učitelji, ter jih opomnil, naj vestno izvršujejo dolžnosti svojega poklica, da izpolnijo kar od njih pričakuje presvitli cesar in vlada. — Mislím, da bo de vsem pričujočím ta dan dolgo ostal v spominu.

Drugi dan točno ob 9. uri so se zbrali učitelji v lepo ozaljšani gimnazijski dvorani, v kateri so bili razstavljeni tudi učni pripomočki raznih šol; zlasti je bilo letos med temi zapaziti raznega orodja, ki se rabi pri sadjereji.

Gospod predsednik pozdravi navzoče, spomni jih za čelo cesarstvo veselega dogodka — zaroke cesarjeviča Rudolfa, ter reče, naj svoje veselje in čutila izrazijo s tem, da zopojé cesarsko himno, kar se navdušeno zgodí.

Potem govori predsednik o odgoji, ter priporoča in povdarja, naj bode takova, kakoršno zahteva cerkev in država; opominja naj složno delujejo z učeniki verouka — složno med seboj; naj zlasti marljivo gojé sadjerejo itd.; pozdravi navzočega c. k. okr. komisarija grofa Marenzi-ja; otvori skupščino ter imenuje svojim namestnikom nadučitelja g. Jerše-ta.

Prestopi se na dnevni red.

1. Za zapisnikarja se volita g. Krištof in gospodičina Klančar.

2. Obravnava pedagogičnih vprašanj.

a) O vprašanji: »Metodična obravnava kakega berila, zemljepisje zadeva-jočega« poroča g. Jerše. Zbral si je v to sverho 148. berilo: »Kranjska in sosedne dežele.« Obravnaval je berilo izgledno in praktično z učenci deške lj. šole; oziral se sosebno na novomeški okraj, katerega meje in znamenitosti je kaj spretno vpletel v obravnavo. — Razgovora o tem vdeležilo se je več gospodov z dotičnimi opazkami.

b) »Kakih sredstev naj se poslužuje učitelj, da se učenci zanimajo za pouk.« —

G. predsednik odloči g. nadučitelja Bartelj-na in g. Burni-ka poročevalcema. Oba gospoda sta v svojih dobro izdelanih in premišljenih referatih marsikaj zanimivega povedala ter navajala sredstev, ki zanimivost in pazljivost pri učencih budé, kakor tudi kazala ovire, ki naj se toraj odstrané. Tudi pri tej točki se je več gospodov vdeležilo razgovora, ki so iz lastnih skušenj delali opazke.

c) »Kako naj se uredé šolski vertovi, oziroma drevesnice, in o najimennitnejših načinih požlahtnjenja sadnega drevja.

Pri tej točki najprvo g. predsednik omeni, da imajo razun kakih 4 šol vse drugé vže šolske verte; da občine rade preskerbé šolam vertove, če le vidijo, da so v resnici za šolski poduk v sadjereji in kmetijstvu, — ne pa za samopridno rabo.

Poročevalec g. Franke razlaga, kako naj je ureden šolski vert, oziroma drevesnica, o požlahtnjenji drevesc, o semenu, o legi drevesnice, o zemlji; kedaj in kaki cepiči naj se režejo ter rabijo za žlahtnjenje. — Tudi te razprave se je udeležilo mnogo gospodov. G. Kmet je priporočal, naj bi imelo vsako drevesce tablico z imenom. Temu se je ugovarjalo, češ, da je sila težavno zvedeti pravo ime. — Predsednik priporoča, naj se imena pozvedó od večših vertnarjev ali pa od kmetiške družbe; priporoča, naj učitelji sami skerbé za nabiranje peček po učencih. — Sklene se, naj se dela na to, da se v sadjereji poučuje vsaj po 1 uro v ponavljavni, v vsakdanji pa po 1½ ure na teden. Kedar se namreč učenke o ročnih delih poučujejo, naj se bavijo dečki sè sadjerejo.

3. Opazke nadzornika o nadzorovanji šol.

Gospod nadzornik pravi, naj gledajo učitelji na to, da učenci redno šolo obiskujejo; nemarneži naj se naznanijo, da se postavnim potom kaznujejo. Kar uradna pisma zadeva, so v redu. Gledé discipline naj se gleda na rednost, učenci naj se privadijo, da pozdravljajo z navadnimi pozdravi; naj pa je učitelj sam učencem lep izgled. — Kar se tiče nazornega in jezikovega nauka, naj se preskerbijo šole z učnimi pripomočki. Sosebno priporoča bralne stroje, ki se mu vidijo bolji, nego stenske table. Pri številjenji naj se postopa po časi ter strogo po knjigi. — Na lepopisje naj se marljivo gleda, ter skerbi, da se sčasoma šole preskerbé z dobrimi klopmi; to bode lepopisje zdatno zboljšalo. O realijah naj velja, kar je bilo prejšnja leta rečeno. Uk v sadjereji naj se praktično uči, teoretično pa združuje z družimi predmeti. Slednjic priporoča sleherni šoli zbirko kmetijstvu koristnih in škodljivih zužek in rastlin.

4. Ukazi. G. predsednik omeni tekom leta došlih ukazov.

5. Račun knjižničnega odbora se odobri in voli nov odbor. Izvoljeni so bili sledeči gospodje: Krištof, Franke in Novak. —

Tudi se odboru naroči, naj se za knjižnico preskerbé vsi slovenski šolski listi in pa dva nemška.

6. V stalni odbor, ki naj priredi gradivo za prihodnjo konferenco, so bili voljeni gg. Pirnat, Franke, Novak in Krištof.

7. Nasveti in predlogi. — Pri tej točki se je oglasilo več gospodov z raznimi predlogi. Najimunitnejša sta:

a) Naj se dela na to, da se denar, ki se vsled kaznovanja zamud nabere, porabi za učne pripomočke dotične šole. Predlog se jednoglasno sprejme.

b) Vpeljava novega Abecednika v šole tega okraja. Ta nasvet se ne odobri gledé šol po deželi, ker c. k. založba knjig daruje vsako leto dokaj knjig za revne. Ta knjiga pa ni izšla v tej zalogi, toraj bi bili revni učenci brez knjige, ker si je ne morejo kupiti.*)

S tem je bil dnevni red izvršen. G. Burnik se zahvali predsedniku za modro in nepristransko voditev skupščine.

Slednjicé zaključí predsednik sejo okoli 2. ure popoldne s trikratnim »živjoklici« presvitlemu cesarju, deželnemu predsedniku in drugim šolskim predstojnikom. Zapoje se cesarska himna. Vse obravnave so se veršile v domačem jeziku.

Potem je bil skupen obed v gostilni gospe Bruner-jeve, kjer se je dobro zabavalo.

Zrelostni izpiti na c. k. ž. učiteljšču so bila ustmena 30. junija, 1., 2. in 3. julija. Izpit je delalo 28 pripravnic in 2 vnanje. Dostalo jih je 23, (1 z odliko), 7 jih bode ponavljalo izpit iz posameznih nauk v dveh mesecih. — Pripravnica, ki se je bila oglasila samo za ročna dela, je ostala na cedilu. —

Na c. k. m. učiteljšču so bili ustmeni izpiti 15., 16., in 17. julija. Izpit je delalo 15 pripravnikov IV. leta in 1 vnanji. Med temi jih je dostalo 12, (3, med temi vnanji) zavračajo se za dva meseca. — Pismena vprašanja so bila: A. Na m. učiteljšču. Iz pedagogike, Spomin in skerb zanj. Razlaganje didaktičnega pravila: »Pouk naj bode mikaven.« Pestalozzi in njega načeli za odgojo in izobraženje. Kolikerna so spričala v ljudski soli? Iz nemškega poučnega jezika: Žalost in veselje učiteljevo. (Razprava.) Postranski stavki v zgleidih. — Iz slovenskega poučnega jezika: Delavnost vir moči, veselja in blagostanja. Izobraževanje prve osebe ednine v sedanjiku pri glagolih vseh verst (po primerih). — Iz zemljepisja: Solčna pot (ekliptika); to se razlaga z risanjem.

Poglavitna pristanišča sredozemskega morja. Sava (zemljepisna slika za ljudske šole). — Iz zgodovine: Navedó se naslovi nekaterim povestim iz stare dóbe, kateri bi bili pripravi za 3. razred osemrazrednim ljudskim šolam. Pregled Babenbergovcev. (Rodovinska tabla.) Vojske Solimana II. zoper Ogersko. Vladanje kraljestev in dežel v državnem zboru zastopanih. — Iz matematike: 4 osebe razdelé med sé vsoto denarjev tako, da je delež A k deležu B jednak $\frac{1}{2} : \frac{2}{3}$; delež B onemu k C pa $\frac{3}{4} : \frac{4}{5}$; C pa k D kakor $\frac{5}{6} : \frac{3}{8}$; ako tedaj A in D dobita 922·5, koliko B in C in kolika je svota, ki se ima razdeliti?

$3 - \frac{11}{4x+1} = 8 \left(\frac{1}{5} + \frac{8}{5(5x-3)} \right)$. Med nekaj otrok se razdeli na jednake dele 66 orehov, ko bi bil 1 otrok več, pa 3 orehi manj, tako bi dobil vsak otrok po 2 oreha manj, koliko je otrok? — Kako velik je jednostranski stožec, ki ima prostora toliko, kolikor obla, ki ima v premeru 20 $\frac{m}{l}$. — Izrajta naj se poveršje tistega navpičnega cilindra, ki je tako velik, kakor okrajšana piramida, ki je visoka 9 $\frac{d}{m}$, nje spodnja ploskev je 45 $\frac{d}{m}$, zgornja 20 $\frac{d}{m}$, ako je

*) Založnik g. Bamberg dáje na 10 knjig jedno po verh; več nihče ne da, tudi c. k. zaloga šolskih bukev ne. Sploh ne morem razumeti naših učiteljev pri posvetovanju o tej knjigi. Povsod je le tisti glas »knjiga je dobra, knjiga je izvrstna«, ali, ali . . . .?! Morda kaj več o tem pri občnem zboru slovenskega učiteljskega društva.

Ured.

ploskev na podlagi cilindra jednaka srednjemu geometerskemu razmerju (Proportionale) obeh podlagnih ploskev okrajšane piramide. — Iz naravoznanstva: Kako so vstvarjena in kako delajo sopila pri človeku; kako gre zanje skerbeti z ozirom na šolo. — Navedó naj se sestavljene rastline (komposite) na znanih zgledih. — Vulkanske prikazni naj se opišejo in razlagajo. — Iz naravoslovja: Pervina »žveplo« naj se razpravlja z ozirom na njega krogotok. Razlaga se tlak zraka; barometer in njega poraba.

Na c. k. ž. učiteljišču. Iz pedagogike: Razlaga se zveza jezika z mišljenjem, in naj se kaže, kaj iz tega izvira za jezikoslovni pouk. — Genetična metoda in nje poraba pri začetnem pouku. Svet v podobah »orbis pictus.« Amona Komenskega in njegove posledice za pouk. — Iz nemškega poučnega jezika: Važnost rek za omiko. — Vezni in pogojni naklon v nemščini. — Iz slovenskega poučnega jezika: »V telesu zdravem duša zdrava, to je na svetu sreča prava« (razprava). Izjeme perve sklanjave. — Iz zemljepisja: Pasatni vetrovi. — Pregled gorovja v nemški državi. Fizikalna geografija Spodnje Avstrijskega pregledno sestavljena. — Iz zgodovine: Pregled zgodovine Aten ob času Solona. Vladarske rodovine na Češkem in naj veljavniši vladarji do l. 1526. Habsburška hiša pridobi in zgubi Nizozemsko. — Iz matematike: 4700 gld, naj se razdeli med tri osebe A, B, C, tako, da B dobi $\frac{1}{4}$ več od A, C $\frac{1}{3}$ več od B; koliko dobiva vsaka teh treh oseb. — Nekdo kupi v Hamburgu 518 klg. blaga za 1860 derž. mark; po čem bode na Dunaji prodajal klg., ako je 1 mark = 61 $\frac{1}{2}$ kr. a. v.; pri nakupu je potrosil pri vsakih 100 gl. 16 gl., in hoče imeti še 12% dobička pri blagu. — $\left(\frac{x}{4} + 2\right) \left(\frac{x}{4} + 1\right) = \frac{x-2}{3} \left(\frac{x}{2} + 2\right)$.

Spremení naj se jednakosten (gleichseitig) stožec, čigar osina prerez je 389.7 $\square$ mm^2 v jednako visok cilinder, koliko mora ta debel biti? Kubična vsebina piramide, kateri je podlaga pravilen šestokot, znaša 216.5 $\circ$ $\frac{\text{dl}}{\text{m}}$, visokost 1 m^3 ; kako velik je polomer krogle istega poversja. Iz prirodoznanstva: Redilni organi pri človeku in kako se to rejenje izveršuje. Popiše naj se življenje hrošča za ljudsko šolo. — Soli naj se popišejo v trojem obziru: na morfologijo, fiziko in kemijo. — Iz prirodoslovja: Kakšne naravne prikazni se naslanjajo na to, da je voda pri 4° C. najbolj gosta, in da led več prostora zavzema, kakor isto toliko težka voda pri 0°? Zračni tlak: ta stvar bi bila obravnavati v višjem razredu ljudske šole in s primernimi zgledi pojasnovati. — Vinski cvet, kje se nahaja, kako se dobiva, njegove lastnosti in njegova poraba.

Iz seje c. k. dež. šol. sveta dné 15. julija 1880. Vsled poročila obertskih nadaljevalnih šol kar se tiče doneskov iz cesar Franc-Jožefove ustanove za obertne šole l. 1880 poroča se kranjskemu deželnemu odboru.

Pritožba občine zoper razzodbo c. k. okraj. šol. sveta zastran odveztega stanovanja učiteljici se odbije.

V zadevah izvolitve treh članov v krajni šolski svet zaverne se pritožba občinskega predstojnika, ki se obrača zoper ukaz dotičnega okraj. šol. sveta.

Dovoli se v razširjenje dvoje jednorazrednih šol v dvorazredne in v napravo jednorazredne šole, določevaje ob jednem plačilni razred.

C. k. gimnazijski učitelj se stalno poterjuje in priznava se mu naslov c. k. profesor.

Prošnja šolske občine za podporo k stavbi šolske hiše se napoti prigorvarjaje kranjskemu deželnemu odboru.

Sklepalo se je o nasvetih, ki jih je predložila c. k. višja realka, kar se tiče prihodnjih določil k izpeljavi normalnega učnega reda.

Nadučitelj se na ljudski šoli stalno umešča.

Po nasvetu c. k. okraj. šol. sveta se učitelj iz kraja v kraj premešča.

Poročilo c. k. deželnega nadzornika za ljudske šole o nadzorovanju nekaterih ljudskih šol se jemlje na znanje ter se potrebno ukrene.

Pritožbe o kaznih zaradi šolskih zamud, potem prošnje za denarno pripomoč in nagrado se razrešijo.

„**Krištof Šmid**“, t. j. njegovi spisi začeli so izhajati v Novem mestu na Kranjskem pri g. Krajcu. Pervi zvezek je uže prišel na svitlo in obsega životopis »Šmida« s podobo. Potem pride povest »Ljudevit Hrastar pozna Boga« in »Golobček«. Perva povest obsega 15 poglavij, pred vsakem poglavjem je slika, ki kaže to, kar se v naslednjem poglavju razlaga; to je zares izvrstna misel, in otročjemu razumu prikladna; vsako poglavje ima lepo izpeljano začetno čerko; kaj tacega se otrokom gotovo prikupi. Cena zvezku je 30 soldov. Posebno okusno v platno vezane 70 soldov (za šolske darila namenjene), za kar so res posebno priporočila vredne. II. zvezek izide v nekoliko dneh, in bode obsegal povest »Jozafat, kraljevi sin iz Indije«.

„**Cesar Franc Jožef**“ se zove knjiga, katero je na svitlo dalo in založilo slovensko učiteljsko društvo p. l. o priliki petindvajsetletnice srebrne poroke Njiju Veličanstev. Svitlec cesar obhaja letos petdesetletnico. Tačas se nam zdi umestno, da se šolske mladine razlaga življenje presvitlega vladarja. Od lanskega leta nam je ostalo nekaj knjig, kdor jih želi kupiti ter mladino z njimi obdarovati, jih lahko dobiva pri tajniku slovenskega učiteljskega društva po 15 kr., s poštnino primerno več. Matej Močnik, stari trg št. 13.

Slovensko učiteljsko društvo je imelo odborovo sejo 5. t. m. Dan občnega zbora se je odločil na 23. septembra, ker ta čas so že učitelji večidel zopet pri domačem ognjišču, in se lože vdeležé zborovanja, kakor o začetku septembra. * Program pride pozneje.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V šolskem okraji Kranjskem so sledeče učiteljske službe spraznjene, a oddajejo se le osebam možkega spola:

1. na Irazredni ljudski šoli v Mavčičah s 450 gl. letne plače in naturalnem stanovanjem;
2. na Irazredni ljudski šoli v Tersteniku z letno plačo 400 gl.;
3. na Irazredni ljudski šoli v Olševku z letno plačo 400 gl. in naturalnim stanovanjem;
4. na Irazredni ljudski šoli v Besenci z letno plačo 400 gl. in naturalnim stanovanjem;
5. na Irazredni ljudski šoli v Selcih z letno plačo 450 gl. in naturalnim stanovanjem;
6. na Irazredni ljudski šoli v Zalemlogu z letno plačo 400 gl. in prostim stanovanjem;
7. na Irazredni ljudski šoli v Sorici s 400 gl. in naturalnim stanovanjem, in
8. na 2razredni ljudski šoli v Cerkljah, druga učiteljska služba z letno plačo 400 gl. Prošnje do 8. septembra pri c. k. šolskem svetu v Kranji.

V Ljubljani na mestnih deških šolah, podučiteljska služba, letna plača 500 gl., prošnje do 20. avgusta pri mestnem šolskem svetu (Stadtschulrath).

V šolskem okraji Kerškem. Na 1razredni ljudski šoli v Šent-Jurji pod Kumom in v Šent-Janžu (Johannisthal), učiteljske službe po 450 gl. in stanovanje; na 1razredni ljudski šoli v Jesenicah, letna plača 400 gl. in stanovanje; na 4razredni ljudski šoli v Kerškem, dvoje služeb, vsaka po 500 gl. Ena med teh tudi za učiteljice. Prošnje do 28. avgusta pri c. k. šolskem svetu v Kerškem.

V šolskem okraji Radovljiškem. Na 1razrednici v Zaspah in v Ratečah, potem v Lescah, letna plača 400 gl. in stanovanje. Prošnje do 30. avgusta pri c. k. šolskem svetu v Radovljici.

V šolskem okraji Litijskem. Na 4razredni šoli v Šent-Vidu pri Zatičini, učiteljska služba, 450 gl., eventualno ona s 400 gl.; dalje učiteljske službe na 1razrednicah v Žalini 450 gl., v Hotiču in v Dolu (Mariathal) po 400 gl. Pri zadnjih treh je tudi prosto stanovanje. Prošnje do 26. avgusta pri c. k. okrajnem šolskem svetu v Litiji.

V šolskem okraji Černomelj. Na 4razredni deški šoli v Černomlju, 4. učiteljska služba, 400 gl.; na 1razredni ljudski šoli na Verhu (Schweinberg), 400 gl. in prosto stanovanje; 2. učiteljska služba na 2razredni ljudski šoli v Dragatušu, 400 gl. Prošnje do 15. septembra pri c. k. okrajnem šolskem svetu v Černomlju.

V šolskem okraji Kamniškem. Na 1razrednih ljudskih šolah v Nevljah pri Kamniku in v Tunjicah, učiteljske službe, letne plače 400 gl. in prosto stanovanje. — Na 4razredni deški šoli v Kamniku. Služba nadučitelja z letno plačo 600 gl. in z opravilno doklado 100 gl.; služba drugega učitelja z letno plačo 500 gl.; služba tretjega učitelja z letno plačo 450 gl., in služba četrtega učitelja z letno plačo 400 gl. Prošnja za te službe do 31. avgusta pri c. k. okrajnem šolskem svetu v Kamniku.

Na 1razredni novi šoli v Dovskem je učiteljska služba z letno plačo 400 gl. in prostim stanovanjem. Prošnje za to službo so do 7. septembra t. l. semkaj predložiti. C. k. okrajni šolski svet v Kamniku dné 8. avgusta 1880.

V Postojnskem šolskem okraju razpisujejo se stalno, eventualno sledeče učiteljske službe s pristavljeno letno plačo:

V Senožečah 500 gl.; v Studenem, Trnji, Nadanjemselu, Vrabčah, Podstenjah, Budanjah in Col-u s 450 gl.; v Suhorjah, Razdertem, Lozicah, Planini s 400 gl., in sicer vse te s prostim stanovanjem, — v dolenjem Zemonu s 400 gl. plače in 36 gl. stanarine, — nadalje brez prostega stanovanja učiteljske službe v Trnovem z 500 gl., v Postojni s 450 gl., v Knežaku, Vrbovem in Ostrožnem-brdu s 400 gl. Prošnje naj se do konec avgusta t. l. pri c. k. okrajnem šolskem svetu v Postojni vložé. — V Postojni, dné 30. julija 1880.

Začetkom šolskega leta 1880/1 bodo se v šolskem okraju Kočevskem sledeče učiteljske službe oddale, in sicer:

1. Definitivno:

Druge službe na dvorazrednih ljudskih šolah v Starem logu, v Koprivniku, v Dobropolji, v Loškem potoku; tretja služba na trirazredni šoli v Velkih Lašičah; četrta služba na štirirazredni šoli v Ribnici; druga služba na dvorazredni dekliški šoli v Ribnici in tretja služba na

trirazredni šoli v Sodražici, vsaka s 400 gld. letne plače; službi na enorazrednih šolah v Banjaloki in nemški Reki (Rieg), vsaka s 450 gld. letne plače in stanovanjem v šoli;

druga služba na trirazredni šoli v Velkih Lašičah s 500 gld. letne plače; prva služba na dvorazredni dekliški šoli v Ribnici s 450 gld. letne plače.

2. Definitivno ali provizorno:

Službe na enorazrednih šolah v Polomu, v Dragi, v Logu in na Robu s 450 gld. letne plače in stanovanjem v šoli;

tretji službi na štirirazrednih šolah v Kočevji in v Ribnici s 500 gld. letne plače;

četerta služba na deški šoli v Kočevji s 450 gld. letne plače;

služba na enorazredni šoli pri sv. Gregorji s 400 gld. letne plače in stanovanjem v šoli.

Prošnje za te službe naj se s potrebnimi spričevali po postavnem potu do 31. avgusta 1880 pri podpisnem c. kr. okrajnem šolskem svetu vložijo.

Opomni se, da drug učitelj v Starem logu, v Koprivniku, Dobropolji in v Loškem potoku in tretji učitelj v Sodražici zamore tudi eno sobo za stanovanje v šoli brezplačno imeti.

C. kr. okrajni šolski svet v Kočevji, dné 20. julija 1880.

K sklepu šolskega leta priporočam p. i. krajnim šolskim svetom, šolskim vodijem in učiteljem bogato zalogo slovenskih

darilnih knjig,

lepo vezanih, prav po nizki ceni. Knjige sestavljam po več skupaj, kakor se mi cena naznani.

Učila (Lehrmittel), po slavnem ministerstvu priporočena, tudi preskerbljujem, in naročila hitro in točno izvršujem. Ako kdo potrebuje, naj se le do mene obrne.

J. Giontini-jeva

kupčija s knjigami, umetnimi in godbinimi izdelki.

Kdo kupi novo, jako lepo „Fortepiano“ za 235 gl.?
— J. D., Bürgerschullehrer. Wien, Weyringergasse Nr. 6,
III. Stock 18.

 Današnji list obsega 20 strani.